

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไป และของการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสม (Mixed Research Method) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณสนับสนุนออกแบบการวิจัยตามแนว sequential exploratory design การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๒๔ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ ๒๑ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการอุปนัยวิเคราะห์และการพรรณนาความส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากร จากการใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่น นักบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านหรือชุมชนตัวแทนกลุ่มอาชีพในชุมชนหรือตำบล จำนวน ๓๐๘ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาการวิจัยตามวัตถุประสงค์และตามกรอบแนวคิดการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพปัญหาทั่วไปการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการวิจัยสภาพปัญหาทั่วไปการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่าครัวเรือนชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพอยังชีพ มีรายได้ค่อนข้างน้อยแต่ก็ใช้จ่ายอย่างเพียงพอ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว และมีส่วนน้อยที่ รายได้ค่อนข้างสูงแม้ว่าชุมชนจะไม่มีกรรวมกลุ่มในการผลิตกัน นอกจานี้แล้วในสวนของภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังได้มีการฝึกอบรมอาชีพโดยจัดขึ้นแล้วให้ชุมชนเข้าฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง มีการอบรมหลักสูตรประกอบอาชีพระยะสั้น และกลุ่มอาชีพบางกลุ่มในชุมชนเมืองได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยอำเภอปักธงชัยและอำเภอเมืองนครราชสีมามีความร่วมมือรวมใจในการดำเนินงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภายใต้การประสานการเรียนรู้แนวทางการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วน
แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม จากข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลเชิงพฤติกรรม และความ
ต้องการการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมเศรษฐกิจ มีดังนี้

ด้านส่งเสริมรายได้และกลุ่มอาชีพผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรบริหารส่วนตำบลและ
เทศบาลขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจชุมชนอย่างถ่องแท้ ส่วนใหญ่มุ่ง
แก้ปัญหาหารายได้หรือปัญหาหารายบุคคลครัวเรือน และกลุ่มอาชีพเบื้องต้น โดยไม่ได้สนใจในเรื่องการ
สร้างฐานเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างฐานรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

ด้านทุนผลิตและการจำหน่ายเศรษฐกิจชุมชนที่ล้าหลังและพึ่งตนเองไม่ได้มักจะอยู่ใน
เขตรับผิดชอบพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ห่างไกลตัวเมืองและมีข้อจำกัดบางประการ
ดำรงอยู่ เช่น ผลิตผลไม่มีตลาดรองรับเพียงพอ หน่วยผลิตขาดแคลนเงินทุน และหน่วยผลิตยังขาด
ทักษะภูมิปัญญาและเทคนิคการผลิต ทำให้ผลิตผลที่มีคุณภาพต่ำไม่นิยมของผู้บริโภค

ด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่
ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์กรต่อกลุ่มอาชีพ และจัดสรรงบประมาณ
ตามความต้องการชุมชน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กซึ่งอยู่ห่างไกลตั้งอยู่ในชนบทจะ
จัดสรรงบประมาณด้านพัฒนาอาชีพชุมชนเพียงน้อยนิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งจะแต่งตั้ง
คณะกรรมการติดตามผลและประเมินกลุ่มอาชีพในชุมชนอย่างต่อเนื่องและนำโครงการของกลุ่มอาชีพ
ในชุมชนนำเข้าบรรจุแผนพัฒนาประจำปีแต่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงเล็กน้อยตามฐานะ
การเงินการคลัง

๕.๑.๒ กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักพุทธธรรม

ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหาร
ส่วนตำบล นายกเทศมนตรีตำบล และนายกเทศมนตรีเมือง ปลัดเทศบาล ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกกลุ่มอาชีพ ทั้ง ๒๐ คน และพระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๔ รูป วิจัยได้วิเคราะห์ผล
จากการสัมภาษณ์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด
นครราชสีมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำแผนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและ
สนับสนุน ทั้งด้านงบประมาณและอบรมให้ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยกำหนด
ยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานกลาง โดยการสร้างความเข
มแข็งให้แก่ชุมชนและครอบครัวด้วยกลยุทธ์การยึดชุมชนและครอบครัวให้สามารถพึ่งตนเองได้เป็นเป
้าหมายหลัก การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จอย่างเปนรูปธรรมและบังเกิดผลตามความมุ่งหมาย และเป็น
องค์ความรู้ของผู้วิจัย มีแนวทางในการดำเนินการ ๓ ด้าน คือ การผลิต การจำหน่ายและการบริโภค

ด้านการผลิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ปัจจัยการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญได้แก่(๑) การใช้ที่ดินและน้ำ นอกจากจะนำหลักเกณฑ์การจัดแบ่งพื้นที่ตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาพิจารณาแล้ว ยัง รวมถึงการใช้ที่ดินที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์อะไรมาใช้ในการทำการเกษตรกรรมเพื่อไม่ให้เกิดความ สูญเปล่าทางเศรษฐกิจ(๒) การใช้แรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือนตลอดจนแรงงานที่มาจากผู้ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่กลับภูมิลำเนา เพื่อลดต้นทุนการผลิต และรายจ่ายในครัวเรือน (๓) การสนับสนุนและส่งเสริมในด้านทุน ควรดำเนินการสองทาง ทางหนึ่งคือการสร้างและสนับสนุนทุน เพื่อการผลิต โดยลดการพึ่งพาทุนจากภายนอก ด้วยการส่งเสริมให้เงินทุนที่มีอยู่แล้วจากกลุ่มออมทรัพย์มาขยายผลให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในชุมชน อีกทางหนึ่งคือ การลดต้นทุนการผลิต และการบริโภค เช่นส่งเสริมการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เป็นต้น(๔) การบริหารและการจัดการด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการผลิต การรู้จักนำเทคโนโลยีพื้นฐาน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้ในระบบการตลาด การจัดทำบัญชีการรายรับรายจ่ายที่ชาวบ้านสามารถเรียนรู้และทำได้โดยง่าย

ด้านการจำหน่าย เพื่อให้ประชาชนในชนบทรู้จักการทำมาหากิน เพื่อให้มีความพออยู่พอกินตามแนวพระราชดำรัสฯ เศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในขั้นต้น และสวนเกินจากการบริโภคไปสู่ระบบการค้าและการจำหน่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ผลิตต้องรู้ข้อมูลภาวะและปริมาณความต้องการของตลาด แนวทางที่จะส่งเสริมในด้านการจำหน่ายการส่งเสริมการรวมกลุ่ม การส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าชุมชน และศูนย์สาธิตการตลาด เป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านทุน ข้อมูลและการจัดการ เพื่อให้ระบบการผลิตและการจำหน่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริโภค เป็นการปลูกฝังแนวคิดไม่ให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เพื่อการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคภายในท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเสริม ได้แก่ กิจกรรมร้านค้าชุมชน กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมเครือข่ายร้านค้า ชุมชนหรือศูนย์สาธิตตลาด กิจกรรมเครือข่ายองค์กรชุมชน กิจกรรมประชาคม ศูนย์บริการ การเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ กิจกรรมเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก และกิจกรรมพัฒนาส่งเสริมอาชีพ และพิจารณาการส่งเสริมเศรษฐกิจโดยรวม และกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจในด้านการส่งเสริมการค้ามาค้าขาย การส่งเสริมการทำงานแบบรวมกลุ่ม การส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดการด้านการตลาดจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินการโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการมีส่วนร่วม

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยจากผลสัมฤทธิ์ และสนทนากลุ่มในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน ทำให้สามารถสรุปได้ถึงปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วย

๓ปัจจัยหลัก คือ (๑) ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชน การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ และการพัฒนาพื้นฐานทางกายภาพ (๒) กิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน เป็นกระบวนการสำคัญโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขาย และ (๓) การจัดสรรกำไรส่วนเกิน เป็นกำไรส่วนเกินที่ได้จากการหักค่าใช้จ่ายออกแล้ว เพื่อนำไปสนับสนุนชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การให้การศึกษาการให้ความอนุเคราะห์ชุมชน การสร้างสาธารณูปโภค และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลอย่างใกล้ชิดและอย่างจริงจังนำทั้งปัจจัยดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อหาขนาดของผลกระทบ ในการนำมาสรุปผลและหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

๕.๑.๓ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย

๕.๑.๓.๑ การนำหลักอภิญญาสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียร

การนำหลักอภิญญาสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้าน สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเราไม่ให้หลงไปตามกระแสหรือพ้อเจอกับความชั่วทั้งหลาย ทางแก้ไขนั้นแบ่งออกเป็นหลักการและวิธีการ นอกจากนั้นก่อนจะแก้ไขจำต้องเข้าใจถึงลักษณะนิสัยส่วนบุคคลด้วย โดยเฉพาะระดับปริมาณความมากน้อยของความเกียจคร้านมีมากน้อยต่างกัน บางคนเกียจคร้านมากในขณะที่บางคนเกียจคร้านน้อย ในที่นี้ ควรทราบถึงจุดหมายแห่งความสำเร็จหรือประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต่างต้องการอยากจะได้มาด้วยการแสวงหาให้มาก่อน ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

๑) ความอยากมีมี คนทั่วไปถือกันว่า ความร่ำรวยเป็นเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของชีวิต ไม่ใช่เกิดจากโชคชะตาหรือความบังเอิญ แต่เกิดจากการลงมือกระทำหรือขยันหมั่นเพียรในการสร้างเนื้อสร้างตัวให้เจริญรุ่งเรืองหรือให้เกิดมีขึ้นมาได้

๒) ความอยากมี เกิดจากสาเหตุพื้นฐานหลายอย่างด้วยกัน เช่น เกิดจากความขร่ำรวย

๓) เกิดจากการมีตำแหน่งหน้าที่ที่สูงในทางการเมือง ในทางราชการ หรือในองค์กรและหน่วยงานอื่นๆ และที่สูงขึ้นไปคือเกิดจากการเอาชนะตัวเองได้จนกระทั่งมีพลังอำนาจทางจิตที่สูง เป็นต้น

๔) ความอยากมีชื่อเสียง ซึ่งอาจเกิดจากการกระทำความดี ความเป็นเลิศทางวิชาการ และความเป็นเลิศ เป็นต้น ที่สร้างชื่อเสียงในสังคม เป็นความสำเร็จด้านดี อีกด้านหนึ่ง ความมีชื่อเสียงในทางที่ไม่ดี ก็เป็นที่ติเตียนของสังคมเช่นกัน

๕) ความอยากมีความสุข นอกจากความสุขทางกายที่แสวงหามาได้จากความร่ำรวยหรือสิ่งอื่นๆ แล้ว ยังมีความสุขทางจิตใจที่เกิดจากความพึงพอใจ ความสงบของจิตใจ และการได้ทำงานที่ตนเองพอใจ เป็นต้น

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเป็นคนเกียจคร้าน มาเป็นคนขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ง่ายเลย แม้ความเกียจคร้านจะเป็นศัตรูที่ฝังลึกอยู่ในจิตมนุษย์ยากที่จะแก้ แต่จะไม่ยากถ้าเราพยายามแก้ ประเด็นคือต้องทำให้สม่ำเสมอพอดีและทำเป็นประจำ การแก้ไขที่ตัวบุคคลผู้เกียจคร้านให้เป็นผู้กระทำกิจหน้าที่ต่างๆ อย่างถูกต้องสำเร็จนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด จนกลายเป็นคนเพียรพยายามและได้รับประโยชน์สุขแล้ว นอกจากนั้นยังต้องแก้ไขสิ่งแวดล้อมอื่นที่ไม่ได้เกิดจากตัวบุคคล เช่น การบริโภคอาหารที่พอประมาณ อยู่ในสถานที่เหมาะสม และอยู่ในบรรยากาศที่เหมาะสมไม่ทำให้เกิดความเกียจคร้าน เป็นต้น นอกจากวิธีการแก้ไขที่ตัวบุคคลซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอกแล้ว ยังต้องแก้ไขพฤติกรรมภายในจิตใจของบุคคลด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดเพราะบางคนอาจจะไม่ต้องใช้วิธีการมาก แต่บางคนอาจใช้วิธีการแก้ไขน้อย หลักการแก้ไขความเกียจคร้านที่ภายในจิตใจนั้นดังนี้

๑) ยึดมั่นในอุดมการณ์ คือมีความตั้งใจมั่น มุ่งต่อความสำเร็จที่เลือกไว้อย่างดีแล้ว เช่น การศึกษา การทำงาน หรือการประกอบอาชีพอื่นๆ ที่ตัดสินใจเลือกดำเนินการแล้ว ก็มุ่งไปสู่จุดหมายนั้นแม้จะมีอุปสรรคขัดขวาง ก็พยายามไปให้ถึงจุดที่ยึดมั่นหรืออุดมการณ์นั้นให้ได้

๒) งดเว้นจากอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อมทุกประการ นอกจากความเกียจคร้านแล้วยังมีอบายมุขอีก ๕ ประการ คือ การเป็นนักเลงสุรา เที่ยวกลางคืน เที่ยวดูการเล่น เล่นการพนัน และคบคนชั่วเป็นมิตร นอกจากนั้นก็ยังมียินทางแห่งความเสื่อมอื่นๆ แต่ละทางล้วนแต่เป็นทางที่จะนำไปสู่ความเสื่อมเสีย จึงควรงดเว้นให้ได้

๓) สร้างคุณธรรมต่างๆ ให้มีขึ้นในตน เช่น การฝึกฝนพัฒนาตนเอง การฝึกสมาธิให้จิตใจเข้มแข็ง การเอาชนะใจตนเอง การตรงต่อเวลา ความอดทน ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการมีอารมณ์ขัน ฯลฯ

๔) มีหลักวิธีการหรือศิลป์ในการทำงาน หาวิธีทำงานที่ดีกว่าเดิม ที่สำคัญก็คือการฝึกสมาธิหรือจิตใจให้เข้มแข็ง ฝึกกำลังใจให้มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่ท้อถอย สามารถต่อสู้กับอุปสรรคได้ดี ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ รวมทั้งการปรับปรุงบุคลิกภาพให้เหมาะสม

๕) ความรอบคอบไม่มั่งง่าย การรู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์ ความรอบคอบเป็นการมองเห็นคุณค่าของความรอบคอบและเห็นโทษของความมั่งง่าย ซึ่งถือเป็นความเห็นแก่ตัว เมื่อมองแยกแยะได้ดังนี้ ก็จะต้องพยายามทำธุระหรือกิจกรรมนั้นๆ ให้สำเร็จโดยไม่ปล่อยใจให้ไม่คั่งค้างและให้เวลาเสียไป

๖) การคบคนดีเป็นเพื่อน การมีเพื่อนร่วมงานเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียรและตั้งใจทำงาน ฯลฯ จะช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงาน ให้อบอุ่นราบรื่น สบายใจ และประสบความสำเร็จ ลักษณะของผู้ร่วมงานที่ดี แม้กระทั่งการสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานให้เข้าใจได้

ตรงกัน เมื่อเข้าใจได้ตรงกัน เมื่อเข้าใจตรงกันแล้วก็จะปฏิบัติตามเพื่อให้งานนั้นๆสำเร็จได้โดยเร็ว ไม่รอเวลาไม่รอช้าอันจะทำให้เกิดความเกียจคร้านได้

๗) ความซื่อตรงหรือความซื่อสัตย์ คนมีความซื่อตรงต่อตนเอง ผู้อื่นหรือสังคม และซื่อตรงต่อหน้าที่แล้ว จะไม่ถูกอคติครอบงำ เมื่อมีกิจกรรมหรือหน้าที่ใดเกิดขึ้นหรือได้รับผิดชอบไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็กก็ตาม จะต้องทำหน้าที่นั้นด้วยความซื่อตรงและซื่อสัตย์ต่อการทำงานนั้นๆ อันจะทำให้สำเร็จตามความปรารถนาได้

๘) การรู้จักการเวลา หมายความว่า เมื่อคนรู้จักกาลสมัย เป็นคนตรงต่อเวลาแล้วก็จะรับทำกิจการต่างๆ ให้สำเร็จ โดยรู้ว่าเวลานี้ต้องทำอะไร ไม่ปล่อยเวลาให้สูญเปล่าคือไม่ปล่อยเวลาให้ฆ่าตัวเอง เมื่อรู้อย่างนี้แล้วก็จะทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามกาลเวลา แล้วจะได้ทำหน้าที่อย่างอื่นต่อไป

๙) การรู้จักตนเอง ต้องมีความเข้าใจตัวเอง เอาชนะใจตนเองให้ได้ กล่าวคือต้องรู้จักประมาณตนเองไม่ทำอะไรให้เกินความรู้ความสามารถของตน ทำอะไรให้พอดีกับความสามารถของตน กิจการงานต่างๆ ก็ไม่คั่งค้าง และที่สำคัญกิจการงานนั้นๆ จะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการด้วย

๑๐) การรู้จักเหตุผล การรู้จักเหตุผลเป็นหนทางแก้ไขความเกียจคร้านอีกอย่างหนึ่ง คือ รู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ รู้ว่าสิ่งเหล่านี้สำเร็จมาจากเหตุเหล่านี้เป็นต้น เมื่อรู้เหตุและผลแล้วก็พยายามหลีกเลี่ยงในสิ่งที่จะทำให้การงานนั้นๆ คั่งค้างเสียให้ไกล

สรุปว่า หลักการทั่วไปดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นแนวทางแก้ไขและป้องกันไม่ให้ความเกียจคร้านเข้ามาครอบงำจิตใจหรือให้บังเกิดขึ้นกับตัวของบุคคลได้ รวมทั้งการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีที่ทำให้จิตใจสดชื่นแจ่มใสด้วย นอกจากนั้นแล้วยังมีวิธีการที่จะให้ถึงความสำเร็จได้อีกมากมาย ประการสำคัญที่ต้องคำนึงก็คือการมีวิธีการที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ เพราะบางคนอาจจะไม่ต้องใช้ทุกวิธีก็ได้ แต่บางคนก็อาจใช้มากวิธี

๕.๑.๓.๒ การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์

การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้เงินตามหลักธรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)

คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง

๕.๑.๓.๓ การนำหลักกัลยาณมิตตมาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล

การนำหลักกัลยาณมิตตมาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูงชี้ช่องทาง เป็น

แบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุทิศหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือ ท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ

- ๑) น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม
- ๒) นำเคารพ ในฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย
- ๓) นำเจริญใจหรือน่ายกย่องในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริงทั้งเป็นผู้ฝึกอบรม และปรับปรุงตนอยู่เสมอควรเอาอย่างทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ
- ๔) รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
- ๕) อดทนต่อถ้อยคำคือ พร้อมที่รับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว
- ๖) แลลงเรื่องล้าลึกได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๕.๑.๓.๔ การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัด เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตัวเองและครอบครัว

ความรู้จักประมาณตน คือ ให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรม กล่าวคือการดำรงชีวิตตามหลักสัมาอาชีวะ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่จะประคับประคองกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต คือ ถูกต้องเป็นไปตามเหตุผลซึ่งแต่ละอาชีพมีวัตถุประสงค์อยู่ในตัวของมันเอง และเป็นการไม่เบียดเบียนหรือก่อความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับใคร ยังเป็นการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม

การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอสมควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขต การรู้จักออมทรัพย์สิน ทรัพยากรทั้งส่วนตน และสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตน ทำให้ชีวิตดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่นใช้ชีวิตอย่างปกติสุข

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ สภาพปัญหาทั่วไปการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการวิจัยสภาพปัญหาทั่วไปการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่าครัวเรือนชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพอยังชีพ มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย อยางเพียงพอ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว และมีสวนน้อยที่ รายได้น้อยกว่ารายจ่ายชุมชนจะไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิตภัณฑ นอกจากนั้นแล้วในสวนของภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังได้มีการฝกอบรมอาชีพโดยจัดขึ้นแล้วให้ชุมชนเขาฝกอบรมเพื่อไ้หาความรู้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง มีการอบรมหลักสูตรประกอบอาชีพระยะสั้น และกลุ่มอาชีพบางกลุ่มในชุมชนเมืองได้พัฒนาผลิตภัณฑ พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยอำเภอปรางค์กู่และอำเภอเมืองนครราชสีมามีความร่วมมือ รวมใจ ในการดำเนินงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์สวนรวม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ ภายใต้การสรางการเรียนรู้แนวทางการนำผลิตภัณฑชุมชนเขาสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑชุมชน สวนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ สอดคล้องกับ ศรนราญณ์ ศรีเพชร ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่าด้านการพัฒนาผลิตภัณฑของกลุ่มอาชีพการให้ความสนใจ ในการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เช่นเดียวกับการรวมกลุ่มการทอผ้า ซึ่งเกิดขึ้นจากอาชีพเสริมที่คนในชุมชนดั้งเดิมทำอยู่ก่อนแล้ว แต่เมื่อได้รับคำแนะนำที่ดีจากหน่วยงานที่มีสวนเกี่ยวข้องและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการรวมกลุ่มอาชีพกัน และคนในชุมชนมีความเห็นที่คล้ายตาม จึงได้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ ขึ้น สามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่ในปัจจุบันพบว่า มีกลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนบางแห่งมีการกระจุกตัวของการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มอาชีพผ้าทอตีนจกแม่วังข้าง ที่มีการรวมตัวกันโดยเฉพาะหมู่บ้านแม่วังข้างเท่านั้น ทั้งนี้การรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชนมีจุดประสงค์หลักคือ สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก^๑

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม จากข้อมูลสวนบุคคล ข้อมูลเชิงพฤติกรรม และความต้อการการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมเศรษฐกิจ มีดังนี้

ด้านส่งเสริมรายได้และกลุ่มอาชีพผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การบริหารสวนตำบลและเทศบาลขนาดเล็กสวนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจชุมชนอย่างถ่องแท้ สวนใหญ่มุ่งแก้ปัญหาขายผลิตหรือปัญหารายบุคคลครัวเรือน และกลุ่มอาชีพเบื้องต้น โดยไม่ได้สนใจในเรื่องการสร้างฐานเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างฐานรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

^๑ศรนราญณ์ ศรีเพชร, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : อำเภอจุน จังหวัดพะเยา”, รายงานวิจัย, (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๕๔ – ๕๕.

ด้านทุนผลิตและการจำหน่ายเศรษฐกิจชุมชนที่ล้าหลังและพึ่งตนเองไม่ได้มักจะอยู่ในเขตรับผิดชอบพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ห่างไกลตัวเมืองและมีข้อจำกัดบางประการดำรงอยู่ เช่น ผลผลิตไม่มีตลาดรองรับเพียงพอ หน่วยผลิตขาดแคลนเงินทุน และหน่วยผลิตยังขาดทักษะภูมิปัญญาและเทคนิคการผลิต ทำให้ผลผลิตที่มีคุณภาพต่ำไม่นิยมของผู้บริโภค สอดคล้องกับขวัญกมล ดอนขวา ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีบทบาท และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการในเรื่องของการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขยายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนาทั้งผู้นำเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่มอาชีพ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้และความสามารถในการผลิต รู้จักบริโภค และมีแนวคิดด้านการแปรรูป และการขาย โดยสร้างเครือข่ายกับองค์กรภาครัฐและเอกชน และส่งผลต่อการระดมคน เงินทุน การบริหารจัดการในกระบวนการผลิต^๒

ด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์กรต่อกลุ่มอาชีพ และจัดสรรงบประมาณตามความต้องการชุมชน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กซึ่งอยู่ห่างไกลตั้งอยู่ในชนบทจะจัดสรรงบประมาณด้านพัฒนาอาชีพชุมชนเพียงน้อยนิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลและประเมินกลุ่มอาชีพในชุมชนอย่างต่อเนื่องและนำโครงการของกลุ่มอาชีพในชุมชนนำเข้าบรรจุแผนพัฒนาประจำปีแต่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงเล็กน้อยตามฐานะการเงินการคลัง สอดคล้องกับ ขวัญกมล ดอนขวา ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันมีบทบาท และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการในเรื่องของการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขยายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^๓

๕.๒.๒ กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม

ด้านการผลิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ปัจจัยการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญได้แก่(๑) การใช้ที่ดินและน้ำ นอกจากจะนำหลักเกณฑ์การจัดแบ่งพื้นที่ตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาพิจารณาแล้ว ยัง รวมถึงการใช้ที่ดินที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์อะไรมาใช้ในการทำการเกษตรกรรมเพื่อไม่ให้เกิดความ สูญเปล่าทาง

^๒ขวัญกมล ดอนขวา, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕), หน้า ๓๐- ๔๒.

^๓ขวัญกมล ดอนขวา, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕), หน้า ๓๐- ๔๒.

เศรษฐกิจ (๒) การใช้แรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือนตลอดจนแรงงานที่มาช่วยเพิ่มเติมจากผู้ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่กลับภูมิลำเนา เพื่อลดต้นทุนการผลิต และกระจายในครัวเรือน (๓) การสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการลงทุน ควรดำเนินการสองทาง ทางหนึ่งคือการสร้างและสนับสนุนทุน เพื่อการผลิต โดยลดการพึ่งพาทุนจากภายนอก ด้วยการส่งเสริมให้นำทุนที่มีอยู่แล้วจากกลุ่มออมทรัพย์มาขยายผลให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในชุมชน อีกทางหนึ่งคือ การลดต้นทุนการผลิต และการบริโภค เช่นส่งเสริมการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เป็นต้น (๔) การบริหารและการจัดการด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการผลิต การรู้จักนำเทคโนโลยีพื้นฐาน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้ในระบบการตลาด การจัดทำบัญชีการค้ารายรับรายจ่ายที่ชาวบ้านสามารถเรียนรู้และทำได้โดยง่าย สอดคล้องกับ ศิริพร เลิศยิ่งยศ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขายในชุมชน มีศักยภาพในการได้รับการส่งเสริมให้การแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อการจัดจำหน่าย เช่นปลูกผักปลอดสารพิษ การทำชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นความหวังของสังคมไทยอนาคต และเป็นสิ่งที่น่าสนใจประสบความสำเร็จได้โดย ขั้นที่หนึ่งมีเป้าหมายที่ดีและชัดเจน ขั้นที่สองมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่ดีและชัดเจนที่สามมีวิธีการที่ดีและเหมาะสม ขั้นที่สี่มีการติดตามผลที่ดี^๔

ด้านการจำหน่ายเพื่อให้ประชาชนในชนบทรู้จักการทำมาหากิน เพื่อให้มีความพออยู่พอกินตามแนวพระราชดำริฯ เศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในขั้นต้น และสวนเกินจากการบริโภคไปสู่ระบบการค้าและการจำหน่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ผลิตต้องรู้ข้อมูลภาวะ และปริมาณความต้องการของตลาด แนวทางที่จะส่งเสริมในด้านการจำหน่ายการส่งเสริมการรวมกลุ่มการส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าชุมชน และศูนย์สาธิตการตลาด เป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านทุน ขอมูลและการจัดการ เพื่อในระบบการผลิตและการจำหน่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ฌาน ธรรมวิจารณ์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับบริบททั้งทำให้องค์การที่เป็นระบบใหญ่ต้องมีเป้าหมายขององค์การที่เศรษฐกิจแบบพอเพียง มีพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางของระบบเศรษฐกิจ มีกระบวนการทัศน์การพัฒนาที่ประกอบด้วยกระบวนการทัศน์การพัฒนาเพื่อผลงาน กระบวนการทัศน์การพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ กระบวนการทัศน์การพัฒนาโลกียธรรม และกระบวนการทัศน์การพัฒนาระดับโลกุตตรธรรม การพัฒนาทรัพยากร

^๔ศิริพร เลิศยิ่งยศ, “โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา”, รายงานวิจัย , (นครราชสีมา : โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

มนุษย์ในระดับบุคคล และระดับองค์การจะมีตัวแบบในการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย^๕

ด้านการบริโภค เป็นการปลูกฝังแนวคิดไม่ให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เพื่อการส่งเสริมการผลิต และการบริโภคภายในท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเสริม ได้แก่ กิจกรรมร้านค้าชุมชน กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ กิจกรรมเครือข่ายร้านค้า ชุมชนหรือศูนย์สาธิตตลาด กิจกรรมเครือข่ายองค์กรชุมชน กิจกรรมประชาคม ศูนย์บริการ การเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ กิจกรรมเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก และกิจกรรมพัฒนาส่งเสริมอาชีพ และพิจารณาการส่งเสริมเศรษฐกิจโดยรวม และกิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจในด้านการส่งเสริมการ ทำมาค้าขาย การส่งเสริมการทำงานแบบรวมกลุ่ม การส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดการด้านการตลาดจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินการโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการมีส่วนร่วม

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยจากผลสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน ทำให้สามารถสรุปได้ถึงปัจจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วย ๓ปัจจัยหลัก คือ (๑) ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชน การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ และการพัฒนาพื้นฐานทางกายภาพ (๒) กิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน เป็นกระบวนการสำคัญโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขาย และ (๓) การจัดสรรกำไรส่วนเกิน เป็นกำไรส่วนเกินที่ได้จากการหักค่าใช้จ่ายออกแล้ว เพื่อนำไปสนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ การให้การศึกษาการให้ความอนุเคราะห์ชุมชน การสร้างสาธารณูปโภค และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลอย่างใกล้ชิดและอย่างจริงจังนำทั้งปัจจัยดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อหาขนาดของผลกระทบ ในการนำมาสรุปผลและหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เอี่ยมเก็บ ได้วิจัยเรื่อง “งานวิจัยการศึกษาสถานภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริมเพื่อสุขภาพเพื่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้ต้นทุนการผลิตมีความสมดุลกับราคาวัตถุดิบทางการเกษตรที่จำหน่ายและมีข้อเสนอแนะดังนี้ สร้างความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชนในทุกระดับทั้งหน่วยส่งเสริมและองค์กรชุมชน จัดระบบองค์ความรู้ และรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชน ส่งเสริมความรู้ในด้านการผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชนในด้านความปลอดภัยต่อสุขภาพ และเทคนิค การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้

^๕ ฌาน ธรรมวิจารณ์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

คุณภาพและลดต้นทุนการผลิต ประสานการดำเนินงานอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดโครงสร้างและหน้าที่ จะได้ลดความซ้ำซ้อนของงาน^๖

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย

๕.๒.๓.๑ การนำหลักอภิญญาสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียร

การนำหลักอภิญญาสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้าน สิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ แม้กระทั่งชีวิตของเราไม่ให้หลงไปตามกระแสหรือพ้อเจอกับความชั่วทั้งหลาย ทางแก้ไขนั้นแบ่งออกเป็นหลักการและวิธีการ นอกจากนั้นก่อนจะแก้ไขจำต้องเข้าใจถึงลักษณะนิสัยส่วนบุคคลด้วย โดยเฉพาะระดับปริมาณความมากน้อยของความเกียจคร้านมีมากน้อยต่างกัน บางคนเกียจคร้านมากในขณะที่บางคนเกียจคร้านน้อย ในที่นี้ ควรทราบถึงจุดหมายแห่งความสำเร็จหรือประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต่างต้องการ อยากจะได้มาด้วยการแสวงหาให้มาก่อน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเป็นคนเกียจคร้าน มาเป็นคนขยันหมั่นเพียร นั้นไม่่ง่ายเลย แม้ความเกียจคร้านจะเป็นศัตรูที่ฝังลึกอยู่ในจิตมนุษย์ยากที่จะแก้ แต่จะไม่ยากถ้าเราพยายามแก้ ประเด็นคือต้องทำให้สม่ำเสมอพอดีและทำเป็นประจำ การแก้ไขที่ตัวบุคคลผู้เกียจคร้าน ให้เป็นผู้กระทำกิจหน้าที่ต่างๆ อย่างถูกต้องสำเร็จนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด จนกลายเป็นคนเพียรพยายามและได้รับประโยชน์สุขแล้ว นอกจากนั้นยังต้องแก้ไขสิ่งแวดล้อมอื่นที่ไม่ได้เกิดจากตัวบุคคล เช่น การบริโภคอาหารที่พอประมาณ อยู่ในสถานที่เหมาะสม และอยู่ในบรรยากาศที่เหมาะสมไม่ทำให้เกิดความเกียจคร้าน เป็นต้น นอกจากวิธีการแก้ไขที่ตัวบุคคลซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอกแล้ว ยังต้องแก้ไขพฤติกรรมภายในจิตใจของบุคคลด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดเพราะบางคนอาจจะไม่ต้องใช้วิธีการมาก แต่บางคนอาจใช้วิธีการแก้ไขน้อย สอดคล้องกับ นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และ ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง เศรษฐกิจนอกภาคทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในเศรษฐกิจนอกภาคทางการมีความเป็นไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ณ เวลาปัจจุบัน มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว หากแต่มีได้ปรากฏชัดเจน ในรูปของกลุ่มหรือขบวนการที่มีชื่อหรือวัตถุประสงค์ชัดเจน เพื่อการดังกล่าว หากเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ไม่ว่าจะในการศึกษากลุ่มอาชีพใด และพบความหมายทั้งในลักษณะของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และในฐานะของโลกทัศน์วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (หลักการ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข) โดยการศึกษาเจาะลึกพบว่าผู้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญานี้ มีความสุขในชีวิตได้ตามอัตภาพของฐานะตนเอง คือสามารถประกอบฐานะทางเศรษฐกิจให้ได้ ในขณะที่มีความสุขในมิติทางจิตใจจากความสัมพันธ์ผูกพันภายในครอบครัวตนเองและจากการ

^๖เกรียงศักดิ์ เอี่ยมเก็บ, “การศึกษาสถานภาพการผลิต ผักกัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริมเพื่อสุขภาพ เพื่อเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา”, รายงานวิจัย, (นครราชสีมา : สำนักวิทยบริการศาสตรมหาวิทาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙.

ได้ทำความดีตามค่านิยมทางจริยธรรมของตนปรากฏการณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นเองตามเงื่อนไขปัจจัยของปัจเจกบุคคล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจากรัฐ หน่วยงานรัฐ องค์กรสังคม ฯลฯ เพื่อให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ สามารถจะดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาดังกล่าวได้ต่อไป^๗

๕.๒.๓.๒ การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์

การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้เงินตามหลักธรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน)

คนที่จะเรียกได้ว่า รู้จักหา รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ มนุญมุข ประดิษฐ์ ได้วิจัยเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ตอนหนึ่งว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายนั้น หากจะให้มีคุณค่าที่แท้จริงและแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ก็จะต้องให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การแจกจ่าย การสร้างงาน...จะต้องเป็น “สัมมาเศรษฐกิจธรรม” คือ เป็นเศรษฐศาสตร์ที่ถูกต้องเป็นสัมมาอาชีวะ และมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม ชุมชน ระบบนิเวศ และโลกเป็นส่วนร่วมด้วย^๘

๕.๒.๓.๓ การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล

การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือสนับสนุนชักจูงชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดีในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ, สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี สอดคล้องกับ สุวิมล ตั้งประเสริฐ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา อย่างยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาที่เริ่มจากหลักของการพึ่งตัวเอง โดยเปลี่ยนจากการพึ่งตนเองไม่ได้หรือต้องคอยอาศัยผู้อื่นตลอดเวลา (Dependent) เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็ง เป็นอิสระ (Independent) แล้วจึงค่อยพัฒนาขึ้นมาเป็นการแลกเปลี่ยนการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันจนนำไปสู่การพึ่งพิงอิงกัน (interdependent) สงเคราะห์เกื้อกูลร่วมมือ

^๗ อนุมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์, เศรษฐกิจนอกภาคทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๐๐) , หน้า ๑๑๑-๑๑๔.

^๘ มนุญมุข ประดิษฐ์, “มัชฌิมาปฏิปทา” ในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๑.

กัน และประสานกับโลกภายนอก ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่กลายเป็นสังคมที่มีความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์^๔

๕.๒.๓.๔ การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

การนำหลักสมชีวิตามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือ การประหยัด เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นแก่การครองชีพของเราพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะ กับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนทำให้ครอบครัวได้รับความลำบาก เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตัวเองและครอบครัว

ความรู้จักประมาณตน คือ ให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรม กล่าวคือ การดำรงชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่จะประคับประคองกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต คือ ถูกต้องเป็นไปตามเหตุผลซึ่งแต่ละอาชีพมีวัตถุประสงค์อยู่ในตัวของมันเอง และเป็นการไม่เบียดเบียนหรือก่อความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับใคร ยังเป็นการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม

การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอสมควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขต การรู้จักออมทรัพย์สิน ทรัพยากรทั้งส่วนตน และสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตน ทำให้ชีวิตดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่นใช้ชีวิตอย่างปกติสุข สอดคล้องกับ ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างของสังคม ได้แก่ ครอบครัวชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยการสร้าง กระแสเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย สร้างระบบบริหารจัดการสนองความต้องการของประชาชน เน้นการปฏิบัติงานของกลุ่มชน และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคีรวมทั้งให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และมีความ

^๔ สุวิมล ตั้งประเสริฐ, “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา อย่างยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานวิจัย, (นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา) หน้า ๓๐.

รอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๑๐}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) การดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาศัยอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นส่วนใหญ่ ควรให้ความสำคัญด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ถูกต้อง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต

๒) การดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบาย โครงการหรือกิจกรรมให้หลากหลายและมากยิ่งขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่ดียิ่งขึ้นต่อไป และผู้บริหารควรมีการประชาสัมพันธ์นโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันการดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนคนในชุมชนจะต้องเข้ามารับทราบปัญหาและร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อการพัฒนาที่ตรงเป้าหมายมากที่สุด

๓) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนควรให้ความสนใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือและให้ความสำคัญกับหลักธรรมของศาสนาอื่นด้วย เพราะทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ในการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๒. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการงานของกลุ่มโดยยึดกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นมาเป็นของตนเอง โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างกฎข้อบังคับ และระเบียบกลุ่มทำให้สมาชิกทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกเกิดสำนึกรับผิดชอบตอสวนรวม และมีความมุ่งมั่นในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแลการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยตรง เช่น กองสวัสดิการและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางในการดำเนิน

^{๑๐} ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ, “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีนิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗)

กิจการของแต่ละกลุ่ม ควรมีการตรวจสอบการดำเนินงานของแต่ละกลุ่ม เพื่อไม่ให้เกิดการดำเนินการในลักษณะซ้ำซ้อน หรือหากจำเป็นต้องมีก็อาจใช้วิธีบูรรวม เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการสำรวจความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดทำแผนพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนทุกระดับ เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำและประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณในการดำเนินการ

๒) คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแก่กลุ่มอาชีพให้ครบทุกคน ควรมีการปรับปรุงนโยบาย ข้อมูลข่าวสาร วิธีดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั่วไปหรือบริบทของชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาที่ตรงเป้าหมายและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

๓) ควรมีการวิจัยการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเพื่อทราบข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน อันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาให้ตรงกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงและเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องดูแลสนับสนุนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้แก่ประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง